

DIPLOMATSKO UČEŠĆE NA FEJSBUK STRANICAMA AMBASADA KRALJEVINE HOLANDIJE I RUSKE FEDERACIJE U BOSNI I HERCEGOVINI I REPUBLICI SRBIJI U KAMPANJI „16 DANA AKTIVIZMA PROTIV RODNO ZASNOVANOG NASILJA“

Smiljana Milinkov

Univerzitet u Novom Sadu – Filozofski fakultet
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-7340-2129>

Draga Gajić¹

Univerzitet u Novom Sadu – Filozofski fakultet
ORCID <https://orcid.org/0009-0003-6856-7230>

DOI: 10.5937/cm20-52406

***Sažetak:** Diplomacija se u posljednjih desetak godina suočila sa brojnim izazovima i transformacijama, posebno u vrijeme pandemije koronavirusa. Čak i van akademskih krugova sve češće se mogu pročitati ili čuti pojmovi poput digitalna diplomatija, virtualna diplomatija, sajber diplomatija, e-diplomatija, hibridna diplomatija i Zum (engl. Zoom) diplomatija. Cilj istraživanja je da utvrdimo na koji način ambasade Ruske Federacije i Kraljevine Holandije (u Bosni i Hercegovini i Republici Srbiji) koriste društvenu mrežu Fejsbuk kao platformu za promovisanje vlastitih spoljno-političkih ciljeva, ali i tema poput rodne ravnopravnosti i borbe protiv rodno zasnovanog nasilja. Kvantitativno-kvalitativna analiza sadržaja korištena je kao metoda u istraživanju. Ukupno je analizirano 54 objave koje su zvanične stranice ambasada objavile od 25.11.2023. do 10.12.2023. godine, odnosno u vrijeme trajanja globalne kampanje „16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja“. Najviše objava (31) imala je Ambasada Kraljevine Holandije u Republici Srbiji i Republici Crnoj Gori, a najmanje objava (po četiri) imale su Ambasada Kraljevine Holandije u Bosni i Hercegovini i Ambasada Ruske Federacije u Republici Srbiji. Najviše objava o kampanji „16 dana*

¹ Kontakt sa autorom: dashagajic@gmail.com

aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja“ imala je Ambasada Kraljevine Holandije u Republici Srbiji i Republici Crnoj Gori. Ostale analizirane ambasade nisu imale objave koje su se odnosile na rodno zasnovano nasilje ili kampanju „16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja“.

Ključne riječi: *digitalna diplomatija, Kraljevina Holandija, Ruska Federacija, Republika Srbija, Bosna i Hercegovina, rodno zasnovano nasilje, kampanja 16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja.*

1. Uvod

Internet je u značajnoj mjeri promjenio političku utakmicu, vođenje pre-dizbornih kampanja, interakciju između kandidata i kandidatkinja sa potencijalnim glasačima i glasačicama, odnosno cjelokupni politički komunikacioni sistem. Poseban segment interneta koji je transformisao političku komunikaciju su stranice za društveno umrežavanje ili društvene mreže, što je postalo evidentno u toku i nakon Arapskog proljeća, kao i predsjedničke kampanje i pobjede na izborima 2008. godine Baraka Obame (Barack Obama). Društvene mreže su značajne u kontekstu politike i političke komunikacije jer omogućavaju publici, odnosno građanima i građankama koji nisu dio političke scene da se uključe u dijalog i iznesu vlastita mišljenja, a političarima i političarkama da brzo i lako predstavljaju sebe kao kandidata ili kandidatkinju, svoj politički program i političku poruku velikom broju ljudi, da okupe pristalice i da obezbjede svojoj kampanji finansijsku ili moralnu podršku. Internet, društvene mreže i digitalizacija nisu zaobišli ni konvencionalnu diplomatiju koja se uvriježeno smatra vrlo rigidnim, zatvorenim i tradicionalnim područjem koje nije sklono naglim promjenama.

Digitalna diplomatija je i dalje nedovoljno istraženo područje iako postoji sve veći interes za analiziranje „načina na koji digitalnu diplomatiju primjenjuju diplomatske institucije kao što su ambasade, ministarstva spoljnih poslova, međunarodne organizacije (npr. Ujedinjene nacije i NATO)“ (Manor, 2016: 3). U sferi digitalne diplomatije postoje brojne nedoumice. Jedna od tih nedoumica je terminološke prirode. Nerijetko se postavlja pitanje da li se digitalna diplomatija, sajber diplomatija, virtuelna diplomatija, e-diplomatija ili nova javna diplomatija mogu tretirati kao sinonimi ili je digitalna diplomatija krovni termin iz kojega proizilaze gore pomenute podvrste.

Jan Melisen (Jan Melissen) i Brajan Hoking (Brian Hocking) navode da „sajber diplomatija” može biti sinonim za ’digitalnu diplomatiju’ (Hocking & Melissen, 2015: 11), dok se e-diplomatija odnosi na „upotrebu interneta i srodnih digitalnih tehnologija za upravljanje znanjem” (Hocking & Melissen, 2015: 22).

Ejtan Gilboa (Eytan Gilboa) je definisao digitalnu diplomatiju kao „instrument diplomatije, zasnovan na IKT-u koji služi i tradicionalnim i novim ciljevima spoljne politike državnih i ne-državnih aktera” (prema Huang, 2020: 3887). Potrebno je razlikovati dvije forme digitalne diplomatije, odnosno digitalnu diplomatiju usmjerenu na razmjenu informacija između diplomatskih aktera i digitalnu diplomatiju koja je javnog karaktera i koja se odnosi na razmjenu informacija između diplomata sa digitalnom publikom na različitim digitalnim platformama (Bjola & Holmes, 2015; Huang, 2020). Jan Melisen je definisao novu javnu diplomatiju kao vid diplomatije „koja se usredsređuje na angažovanje sa ’povezanim’ javnostima prelazeći od monologa ka dijalogu, angažovanju, i izgradnji dugoročnih odnosa” (prema Manor, 2016: 12). Džejms Pement (James Pamment) kao osnovne karakteriste nove javne diplomatije navodi da je ona „dijaloška, inkluzivna i saradnička” (prema Manor, 2016: 13). U današnje vrijeme, odnosno „u digitalno doba, individualni korisnici i korisnice mogu pokazati svoje stavove direktno prema stranim državama” (Huang, 2020: 3890) putem objava (vlastitog) sadržaja ili komentarisanja sadržaja institucija, kao što su ambasade i vlade na različitim društvenim mrežama.

Iako na svjetskom nivou postoje značajni naučno-istraživački radovi o različitim aspektima digitalne diplomatije (Aggestam & Duncombe, 2023; Bjola & Holmes, 2015; Bjola & Manor, 2024; Hayden, 2018; Huxley, 2014; Manor, 2016; Hocking & Melissen, 2015), u Bosni i Hercegovini i Republici Srbiji uočava se nedostatak istraživanja koja se bave utvrđivanjem uloge društvenih mreža u diplomatskoj areni, kao i uopšteno o temi digitalne diplomatije. Istraživanje je usmjereno na ambasade Ruske Federacije i Kraljevine Holandije u Bosni i Hercegovini i Republici Srbiji. Ambasade, odnosno države Ruska Federacija i Kraljevina Holandija su odabrane za analizu zbog dijametralno različitih pristupa ženskim pravima, rodnoj ravnopravnosti i rodno zasnovanom nasilju.

Ruski poslanici i poslanice u januaru 2017. godine, su glasali sa 380 glasova za ukidanje krivičnih kazni za određene oblike nasilja u prodicti, dok je samo troje poslanika ili poslanica glasalo protiv dekriminalizacije (prema Chamusco,

2017: 3). Ruska Federacija je ratifikovala Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (engl. *Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women – CEDAW*), ali nikad nije ratifikovala Istanbulsku konvenciju, tj. Konvenciju Vijeća Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (engl. *The Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence*).

Kraljevina Holandija je ratifikovala Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena 1991. godine, a Istanbulsku konvenciju u novembru 2015. godine. U proteklih desetak godina Kraljevina Holandija se pozicionirala kao jedna od vodećih država koja se zalaže za rodnu ravnopravnost kako lokalno, tako i globalno. U 2014. godini uspostavila je „Radnu grupu za ženska prava i rodnu ravnopravnost (engl. *The Task Force Women’s Rights and Gender Equality*) u okviru Odjeljenja za društveni razvoj Generalnog direktorata za razvojnu saradnju“ (IOB, 2021: 10). U Vladi Kraljevine Holandije postoji funkcija ambasadora ili ambasadorke za rodnu ravnopravnost i ženska prava. Jedan od najznačajnijih događaja kada su rodna ravnopravnost i spoljna politika Kraljevine Holandije u pitanju je usvajanje feminističke spoljne politike 2022. godine. Početkom novembra 2023. godine Kraljevina Holandija je organizovala međunarodnu konferenciju o feminističkoj spoljnoj politici pod nazivom „Oblikovanje feminističke spoljne politike“ (engl. *The Shaping Feminist Foreign Policy*).

Iznos novčanih sredstava na globalnom nivou namijenjen za programe i projekte koji se odnose na rodno zasnovano nasilje u 2022. godini bio je 272.31 miliona dolara, u 2023. godini 336.23 miliona dolara i u 2024. godini 121.92 miliona dolara (OCHA, 2024: 5). Za period od 2021. do 2025. godine Vlada Kraljevine Holandije je izdvojila 510 miliona eura za fond koji se odnosi na prava žena i rodnu ravnopravnost, odnosno na projekte i programe usmjerene na jedan od 17 Ciljeva održivog razvoja, odnosno na Cilj 5 – Rodna ravnopravnost (OECD, 2022: 77). U vrijeme pisanja ovog rada na dostupnim web stranicama otvorenog pristupa nisu postojali podaci o izdvajanju novčanih sredstava Ruske Federacije za projekte i programe koje se odnose na ženska prava i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja.

2. Metodološki okvir

2.1. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je da utvrdimo na koji način ambasade Ruske Federacije i Kraljevine Holandije u Bosni i Hercegovini i Republici Srbiji koriste društvenu mrežu Fejsbuk kao platformu za promovisanje spoljno-političkih ciljeva, odnosno da utvrdimo da li postoje razlike u digitalnim diskursima Ruske Federacije i Kraljevine Holandije u dvjema državama domaćinima (Bosni i Hercegovini i Republici Srbiji). Ujedno, cilj je da se utvrdi da li u analiziranim objavama ambasade problematizuju rodnu ravnopravnost, ženska prava, rodno zasnovano nasilje i kampanju „16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja“ kao važne teme ili ne.

2.2. Istraživačka pitanja

Istraživanje ima dva istraživačka pitanja:

IP1: Da li se može govoriti o specifičnim digitalnim diskursima ambasada Kraljevine Holandije i Ruske Federacije u Republici Srbiji i Bosni i Hercegovini?;

IP2: Koliko su teme rodne ravnopravnosti i borbe protiv rodno zasnovanog nasilja zastupljene u digitalnoj diplomatiji Fejsbuk stranica analiziranih ambasada?

2.3. Metode istraživanja

U istraživanju je korištena kvantitativno-kvalitativna analiza sadržaja. Prema Đuri Šušnjiću „analiza sadržaja je istraživačka metoda pomoću koje na sistematičan, kvantitativan i objektivna način dolazimo do podataka o sadržaju poruke, o odašiljaču poruke, o primaocu poruke i o efektu poruke“ (Šušnjić, 1973: 247). Željka Manić navodi da su „jedinice analize sadržaja različiti ljudski produkti, koji nose informacije, odnosno simbole“ (Manić, 2017: 32). Za Roberta Filipa Vebera (Robert Philip Weber) „analiza sadržaja je istraživačka metoda koja koristi skup postupaka radi izvođenja valjanih zaključaka iz teksta“ (Weber, 1990: 9).

Analiza sadržaja može biti kvantitativna, kvalitativna i kvantitativno-kvalitativna. Kvantitativna analiza sadržaja je „sistematično i opšteprimjenljivo

ispitivanje simbola komunikacije, kojima su dodjeljene numeričke vrijednosti prema važećim pravilima mjerenja, i analiza odnosa između tih vrijednosti korišćenjem statističkih metoda” (Riffe et al., 2005: 25). Kvalitativna analiza sadržaja je „istraživački metod za subjektivnu interpretaciju sadržaja tekstualnih podataka kroz sistematsku klasifikaciju procesa kodiranja i identifikacije tema ili šablona“ (Hsieh & Shannon, 2005: 1278). Kvantitativno-kvalitativna analiza sadržaja je odabrana kao metoda istraživanja jer je važno istražiti numeričke vrijednosti kada je riječ o objavama na društvenim mrežama ali i kvalitativne podatke koji mogu da ukažu da li je i u kojoj mjeri prisutan strateški pristup digitalnoj diplomatiji.

Za potrebe istraživanja kreiran je Kodni list koji se sastojao iz dva dijela. Prvi dio se odnosio na tehničke i statističke podatke svake analizirane objave (datum objave; broj lajkova; broj komentara; broj podjela objave), dok se drugi dio odnosio na formu i sadržaj objave, odnosno na temu objave, vrstu objave (da li je u pitanju informativna objava, edukativna objava ili objava koja poziva digitalnu publiku na akciju), jezik na kojem je objava pisana, heštegeve koji su korišteni u objavi, fotografije i vizuale koji su korišteni.

Fejsbuk je odabran za analizu jer je najpopularnija društvena mreža na svijetu sa ukupno 3,06 milijardi korisnika i korisnica (Statista, 2024). Jedan od razloga je i taj što je Fejsbuk društvena mreža kojoj je fokus na tekstu, a ne na fotografijama i vizualima kao što je slučaj sa Instagramom. Uvriježeno Fejsbuk se smatra društvenom mrežom koju koristi starija i ozbiljnija digitalna publika, dok su Snepčet, Instagram i TikTok društvene mreže koje su primarno popularne među mlađom populacijom, što je takođe uticalo na odabir društvene mreže za analizu. Odabrane ambasade su aktivne i na drugim društvenim mrežama pored Fejsbuka, ali sa izvjesnim razlikama (npr. u pojedinim slučajevima ambasador je imao zvanični profil na društvenoj mreži X, a ne ambasada, pojedine ambasade su imale profile na Telegramu, a druge nisu i sl.). Vodeći računa o elementima analize, odnosno o Kodnom listu, Fejsbuk je odabran za analizu kao društvena mreža na kojoj su sve četiri ambasade kontinuirano aktivne.

Korpus istraživanja čini ukupno 54 objave koje su u periodu od 25.11.2023. do 10.12.2023. godine objavljene na zvaničnim Fejsbuk stranicama ambasada Ruske Federacije i Kraljevine Holandije (u Bosni i Hercegovini i Republici Srbiji). Vremenski period je odabran zbog toga jer se u navedenom periodu svake

godina na globalnom nivou obilježava kampanja „16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja“. Kampanja počinje na Međunarodni dan eliminacije nasilja nad ženama 25.11., a završava se na Međunarodni dan ljudskih prava 10.12. Međunarodni dan eliminacije nasilja nad ženama obilježava se od 1999. godine u znak sjećanja na dan 25.11.1960. godine kada su sestre Mirabal (Mirabal), Patrija (Patria), Minerva (Minerva) i Marija Tereza (María Teresa) ubijene u Dominikanskoj Republici, jer su se suprotstavile režimu diktatora Rafaela Truhilja (Rafael Trujillo).

Međunarodni dan ljudskih prava se odnosi na obilježavanje dana 10.12.1948. godine kada je Generalna skupština Ujedinjenih naroda (engl. *United Nations General Assembly*) usvojila Univerzalnu deklaraciju ljudskih prava (engl. *The Universal Declaration of Human Rights – UDHR*).

Tokom trajanja kampanje „16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja“ obilježava se još jedan važan datum 06.12., koji se odnosi na godišnjicu masovnog femicida u Kanadi iz 1989. godine kada je antifeminist kanadsko-alžirskog porijekla Mark Lepin (Marc Lépine) ubio 14 mladih žena, studentkinja Politehničkog fakulteta (franc. *École polytechnique de Montréal*) pri Univerzitetu u Montrealu (franc. *Université de Montréal*).

Zahvaljujući inicijativi Centra za žensko globalno liderstvo (engl. *Centre for Women's Global Leadership*) kampanja „16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja“ na globalnom nivou se obilježava od 1991. godine. Od 2008. godine kao znak podrške kampanji obilježava se i kampanja UN-a „Ujedinimo se da okončamo nasilje nad ženama“ (engl. *UNITE to End Violence against Women*) Kampanja UN-a svake godine ima određenu temu. Za 2023. godinu tema je bila „Investiraj da spriječiš nasilje nad ženama i djevojčicama“. Vizuelno obilježje koje prati kampanje „Ujedinimo se da okončamo nasilje nad ženama“ i „16 dana aktivizma“ je narandžasta boja, koja je ujedno i nacionalna boja Kraljevine Holandije, jedne od država koja je predmet ovog istraživanja.

Kraljevina Holandija je odabrana za analizu zbog reputacije države na globalnom nivou kao jedne od vodećih država kada je u pitanju finansijska podrška za projekte i programe koji se odnose na unaprjeđenje rodne ravnopravnosti, ali i prevenciju i eliminaciju rodno zasnovanog nasilja i kao država koja ne samo da je usvojila feminističku spoljnu politiku, nego je i primjenjuje u praksi. Ruska Federacija je odabrana zbog bliskosti koja se tradicionalno njeguje u Republici Srbiji i dijelu Bosne i Hercegovine, odnosno u Republici Srpskoj sa Ruskom

Federacijom, ali i značajnog uticaja Ruske Federacije na društveno-politička pitanja u Republici Srbiji i Republici Srpskoj.

Izbor država za analizu zasnivao se i na konsultovanju relevantnih lista i dokumenata kao što su Globalni izvještaj o rodnom jazu (engl. *The Global Gender Gap Report*) i Indeks rodne ravnopravnosti (engl. *The Gender Equality Index*). Na listi Globalnog izvještaja o rodnom jazu za 2024. godinu Holandija je na 28. poziciji (WEF, 2024: 12), odnosno na poziciji na kojoj je bila i 2023. godine (WEF, 2023: 11). Ruska Federacija (uz Afganistan, Malavi i Mijanmar) nije zastupljena na listi Globalnog izvještaja o rodnom jazu za 2024. godinu (WEF, 2024: 63) niti je bila zastupljena na listi za 2023. godinu (WEF, 2023: 32). Na listi Indeksa rodne ravnopravnosti za 2023. godinu Kraljevina Holandija je bila na 2. poziciji (EIGE, 2023). Indeks rodne ravnopravnosti za 2024. godinu biće objavljen u četvrtom kvartalu 2024. godine.

3. Teorijski okvir

3.1. Digitalna diplomatija

Diplomatija je „stara koliko i društvena istorija“ (prema Jönsson & Hall, 2023: 197). Ključni dokument koji se odnosi na diplomatiju, diplomatske misije i diplomatske odnose je Bečka konvencija o diplomatskim odnosima iz 1961. godine. Diplomate i diplomatkinje „kao čuvari i čuvarice kapija između domaćih i spoljnih interesa, rješavaju sukobe između različitih sila i aktera, kako bi se uveo red i koherentnost u okvire politike“ (Pamment, 2014: 255).

Diplomatija se zasniva na komunikaciji, odnosno komunikacija je njena baza, srž, neodvojivi dio, element sa kojim je u simbiozi. Pol Šarp (Paul Sharp) navodi da je „diplomatija diskretna ljudska praksa konstituisana eksplicitnom konstrukcijom, predstavljanjem, pregovaranjem i manipulacijom nužno dvo-smislenim identitetima“ (Sharp, 1999: 33). Diplomacija je „postala poduhvat na više nivoa, u kome svaki od različitih nivoa politike (makroregionalni, državni, prekogranični, podržavni: regioni i gradovi) generiše specifične vrste diplomatskih aktivnosti koje odražavaju specifične potrebe koje se osećaju na njihovim teritorijalnim nivoima“ (Murray et al., 2011:715).

Kroz istoriju diplomatija je bila i ostala „pod uticajem razvoja raspoloživih sredstava komunikacije i transporta“ (Jöhsson & Hall, 2003: 206). Različite promjene, kako pozitivne, tako i negativne uticale su na svijet diplomatije, ali

se „diplomacija pokazala kao otporna i prilagodljiva institucija, a komunikacija je bila i ostala esencijalni aspekt diplomatije“ (Jöhnsson & Hall, 2003: 208).

Jan Melisen navodi da se diplomatija može smatrati „aktivnošću, mehanizmom predstavljanja, komunikacije i pregovaranja kroz koji države i drugi međunarodni akteri posluju jedni sa drugima“ (prema Murray et al., 2011: 715).

(Javna) diplomatija ima elemente politikologije i komunikologije, tačnije nalazi se na raskrsnici između ove dvije oblasti (Pamment et al., 2024: 58). Drugačije rečeno, javna diplomatija je konstruisana kroz jezik, kako u političkom, tako i u društvenom kontekstu, ali i zasnovana na sinergiji kreiranja i identiteta i politika (Duncombe, 2019: 108). Suština javne diplomatije je „u izgradnji i upravljanju odnosima“ (Duncombe, 2019: 105). Filip Sib (Philip Seib) navodi da je „javna diplomatija esencijalni resurs upravo zato što može da smanji neprijateljstvo između dva aktera (prema Duncombe, 2019: 108).

Kao „produžetak javne diplomatije“ često se navodi digitalna diplomatija (Melissen & de Keulenaar, 2017: 4). Kada je u pitanju diplomatija u digitalnoj sferi pored termina digitalna diplomatija (Dizard, 2001) koriste se i termini tehno-diplomatija (Der Derian, 1987), medijska diplomatija (Rawnsley, 1995), emotikon diplomatija (engl. *emoji diplomacy*) (Cornut, 2022), Zum diplomatija (Donovan, 2024), nova javna diplomatija (Melissen, 2005), javna diplomatija 2.0. (Snow & Cull, 2020), selfi diplomatija (Manor, 2019) itd. U ovom radu samo će termin digitalna diplomatija biti korišten te će isti biti definisan.

Kreg Hejden (Craig Hayden) ističe da digitalna diplomatija predstavlja „intersekciju tehnologije i diplomatije“ (Hayden, 2018: 1). Važno je naglasiti da se digitalna diplomatija ne svodi samo na korištenje imejla, društvenih mreža, Zuma i sličnih platformi, nego da je u pitanju mnogo kompleksnije područje koje u posljednjih nekoliko godina obuhvata i primjenu vještačke inteligencije. Markus Holms (Marcus Holmes) navodi da je digitalna diplomatija „strategija upravljanja promjenom putem digitalnih alata i virtuelne saradnje“ (prema Duncombe, 2019: 109). Digitalna diplomatija je „transformisana ili 'nova' javna diplomatija u kojoj su konvencionalne diplomatske prakse dovedene u pitanje ili suštinski izmjenjene informaciono-komunikacionim tehnologijama (prema Duncombe, 2019: 103). Andreas Sandre (Andreas Sandre) navodi da se „DNK diplomatije izmjenio kroz digitalnu diplomatiju“ (prema Hayden, 2018: 1).

Konstans Dankomb (Constance Duncombe) smatra da će „digitalna diplomatija kao 'nova' javna diplomatija vjerovatno biti trajno obilježje svjetske poli-

tike“ (Duncombe, 2019: 115). Digitalna diplomatija je „i tekstualna i vizuelna“ (Duncombe, 2019: 109), što posebno doprinosi višeslojnosti i dinamičnosti ove oblasti. Tajler Oven (Tyler Owen) navodi da tumačenje digitalne diplomatije može biti dvojako, odnosno može se tumačiti „kao dodatak kutiji alata kroz koji države nastoje da utiču na druge države“ i kao „strateški produžetak ciljeva diplomatije koji nastoji da utiče na digitalne aktere i akterice, prije nego samo na države“ (prema Hayden, 2018: 2).

Digitalna diplomatija se često poistovjećuje sa „korištenjem digitalnih tehnologija od strane diplomata i diplomatkinja“ (prema Aggestam & Duncombe, 2024: 4). Uopšteno govoreći „digitalne tehnologije mogu ograničiti ili omogućiti diplomatske zadatke i ciljeve, izmjeniti pejzaž u kojem se diplomatija odvija ili indukovati promjenu ponašanja što puno govori o višestrukim i prodornim efektima koje ove tehnologije sve više imaju na diplomatske prakse i institucije“ (Bjola & Manor, 2022: 474).

Džil Hopki (Jill Hopke) i Luis Estres (Luis Hestres) ističu da „digitalne tehnologije čak 'demokratizuju' diplomatiju, jer osnažuju nedržavne aktere i širu javnost da osporavaju autoritet diplomatskih institucija i države“ (prema Bjola & Manor, 2022: 474). S druge strane, Elza Hedling (Elsa Hedling) i Niklas Bremberg (Niklas Bremberg) navode da je „digitalizacija dovela do promjena u očekivanjima u odnosu na ono šta se računa kao diplomatska akcija i ko se računa kao diplomatski akter“ (prema Bjola & Manor 2022: 474). Ujedno, „digitalizacija se ne odnosi samo na unošenje novih oruđa u diplomatsku praksu. Ona mijenja društvene i političke odnose i donosi nova pitanja koja pozivaju na upravljanje na međudržavnom i globalnom nivou“ (Kurbalija & Höne, 2021: 8).

Da bi se shvatila suština digitalne diplomatije moramo poći od pitanja kome se obraćaju ministarstva spoljnih poslova, ambasade i vlade, odnosno sa kim komuniciraju i da li se radi o jednosmjernoj ili dvosmjernoj komunikaciji. Od diplomata i diplomatkinja se ne očekuje da budu u kontaktu, odnosno da komuniciraju samo sa kolegama i kolegamicama nego i sa širokim spektrom različitih aktera i akterica, od predstavnika i predstavnica državnih i lokalnih vlasti, medija, nevladinih organizacija, institucija kulture, univerziteta do građana i građanki (Pamment, 2014: 263). U analizi digitalne diplomatije, važno je voditi računa i o tome da „oflajn događaji igraju važnu ulogu u oblikovanju putanje digitalne diplomatije“ (Bjola & Manor, 2022: 475), što nas dovodi

do razlikovanja dva bitna procesa, digitalne adaptacije i digitalnog usvajanja, o kojima su govorili Bjola i Manor. Iako postoji igra riječi na engleskom jeziku u terminima adaptacija (engl. *adaptation*) i usvajanje (engl. *adoption*), ovi procesi su samo naizgled slični. Digitalna adaptacija je „eksterno izazvan proces u kojem oflajn događaji zahtjevaju da diplomate i diplomatkinje prihvate nove digitalne tehnologije“ (Bjola & Manor, 2022:475), dok je digitalno usvajanje „interno refleksivan proces kojim diplomate, diplomatkinje i diplomatske institucije isprobavaju i procjenjuju digitalne tehnologije i biraju koje da prihvate kao podršku svojim spoljno-političkim ciljevima“ (Bjola & Manor, 2022: 475).

U kontekstu ovog istraživanja bitne su društvene mreže, tačnije Fejsbuk koji je odabran za analizu jer je nesumnjivo uticao na društveni život, pa je za očekivati da je doveo do određenih promjena i u političkom dijalogu i međunarodnim odnosima (Melissen & V. De Keulenaar, 2017: 3). Postavlja se pitanje zašto bi ambasade ili ministarstva spoljnih poslova koristili Fejsbuk kao sredstvo komunikacije. Odgovor je da „diplomatski akteri i akterice koriste niz kanala koji su im dostupni kako bi proširili svoj domet, naučili o drugima i održali odnose sa sve širim i difuznijim mrežama“ (Pamment, 2014: 263).

Korneliju Bjola i Ilan Manor navode da

„Od 2008. godine diplomatske službe su eksperimentisale sa uspostavljanjem virtuelnih ambasada, stvaranjem kanala za interakciju sa stranim stanovništvom na društvenim mrežama, pokretanjem aplikacija za pametne telefone, uspostavljanjem novih digitalnih radnih grupa, sastavljanjem jedinica velikih podataka, rekonstrukcijom komunikacionih procedura u multilateralnim organizacijama i pisanjem sopstvenih algoritama“ (Bjola & Manor, 2022: 473).

Presudan trenutak za razvoj digitalne diplomatije desio se tokom pandemije koronavirusa, jer je pandemija podstakla (ili primorala) vlade, ministarstva spoljnih poslova, diplomate i diplomatkinje širom svijeta da rad i aktivnosti prenesu u virtualnu sferu. U vrijeme pandemije postalo je jasno koliko je bilo važno za ministarstva spoljnih poslova, ambasade i vlade da nauče postojeće ili kreiraju nove modele „održavanja diplomatskog kontinuiteta kroz virtuelno prisustvo“ (Bjola & Coplen, 2023: 13). U slučaju pandemije moglo se vidjeti koliki je značaj virtuelne komunikacije ne samo između diplomatskih aktera i akterica, nego i komunikacije „običnih“ građana i građanki sa diplomatskim korom. Značaj digitalne diplomatije je u tome što se brže i bolje mogu uočiti i

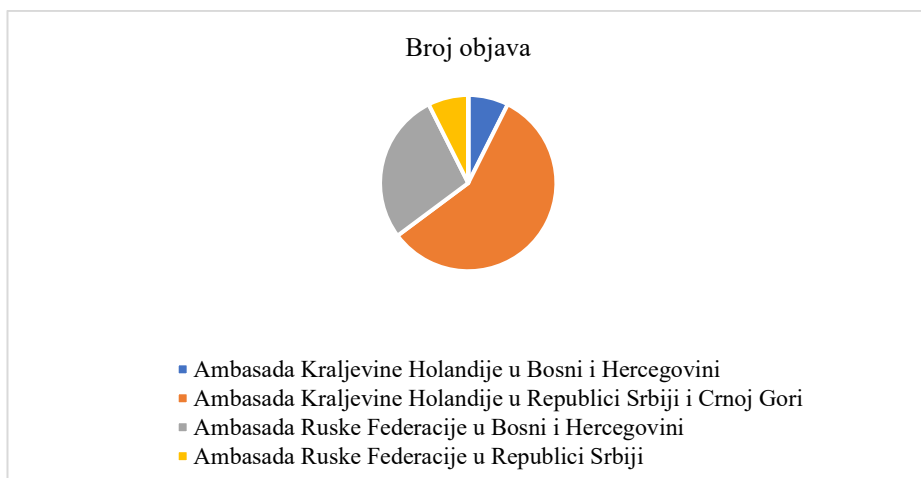
shvatiti potrebe (digitalne) publike (Duncombe, 2019), što je posebno važno u vanrednim situacijama, kao što je bio slučaj sa pandemijom koronavirusa.

Društvene mreže pružaju brojne mogućnosti za vlade, razvojne agencije, ambasade, diplomate, diplomatkinje i brojne druge aktere i akterke spoljne politike, prvenstveno jer omogućavaju brzo i lako povezivanje sa (digitalnom) publikom unutar i izvan državnih granica (Strauß et al., 2015). Diplomate i diplomatkinje, čelnici i čelnice država, političari i političarke primjenjuju različite društvene mreže „za komunikaciju sa stranim publikama, mjenjajući dinamiku interakcije između emitera i publike“ (Duncombe, 2019: 102). Društvene mreže „dozvoljavaju globalnoj javnosti da svjedoči razmjenama između političkih lidera i liderki, diplomata i diplomatkinja“ (Duncombe, 2019: 109), što im daje osjećaj pripadnosti i angažmana. Ujedno, društvene mreže „poboljšavaju komunikativni doseg strategija javne diplomatije, što ima za rezultat da su građani i građanke trenutno mnogo informisaniji o kreiranju spoljne politike“ (Duncombe, 2019: 109), ali i o važnim društvenim pitanjima kao što je rodna ravnopravnost.

Rodna ravnopravnost je jedan od 17 Ciljeva održivog razvoja, odnosno Agende 2030, čijem ostvarenju prijeti pojava i širenje anti-rodnog pokreta kao i alarmantan porast slučajeva rodno zasnovanog nasilja na globalnom nivou. Rodno zasnovano nasilje je „krovni izraz za svako štetno djelo koje se izvrši protiv volje osobe i koje se zasniva na društveno konstruisanim rodnim razlikama između muškaraca i žena. Uključuje radnje koje nanose fizičku, seksualnu ili mentalnu štetu ili patnje, prijetnje takvim radnjama, prinudu i druga lišavanja slobode“ (Stark et al., 2021: 21). Pojedine države poput Kraljevine Švedske, Kraljevine Norveške i Savezne Republike Njemačke posvećuju pažnju i ulažu novčana sredstva za podršku programima koji imaju za cilj prevenciju i eliminaciju rodno zasnovanog nasilja, a ovim istraživanjem želimo utvrditi kako Kraljevina Holandija i Ruska Federacija, kao dvije zemlje različite istorije i društveno-političkih prilika pozicioniraju temu rodne ravnopravnosti i rodno zasnovanog nasilja u digitalnom prostoru u kontekstu dvije države koje imaju sličan nivo stanja rodne ravnopravnosti, odnosno Republike Srbije i Bosne i Hercegovine.

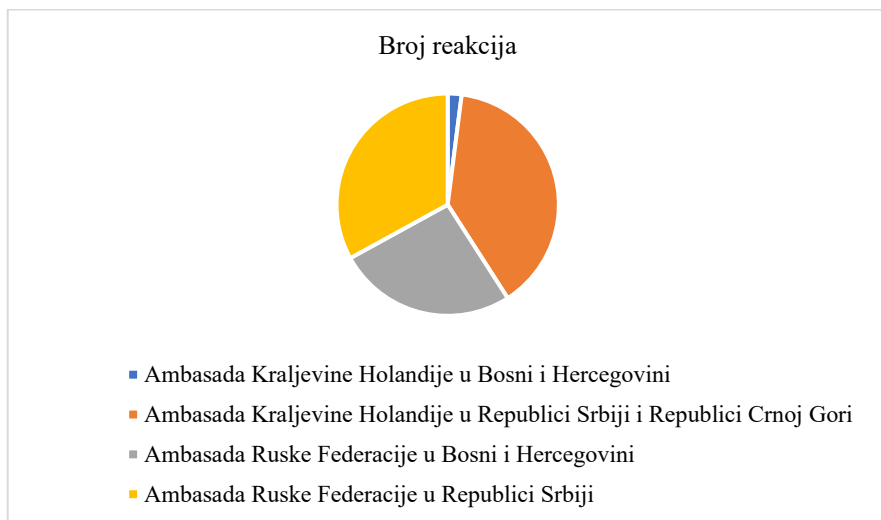
4. Rezultati istraživanja

U uzorkovanom periodu (25.11-10.12.2023. godine) analizirano je ukupno (54) objave. Najviše objava (31) imala je Ambasada Kraljevine Holandije u Republici Srbiji i Crnoj Gori, dok su najmanje objava, po četiri, imale Ambasada Ruske Federacije u Republici Srbiji i Ambasada Kraljevine Holandije u Bosni i Hercegovini.

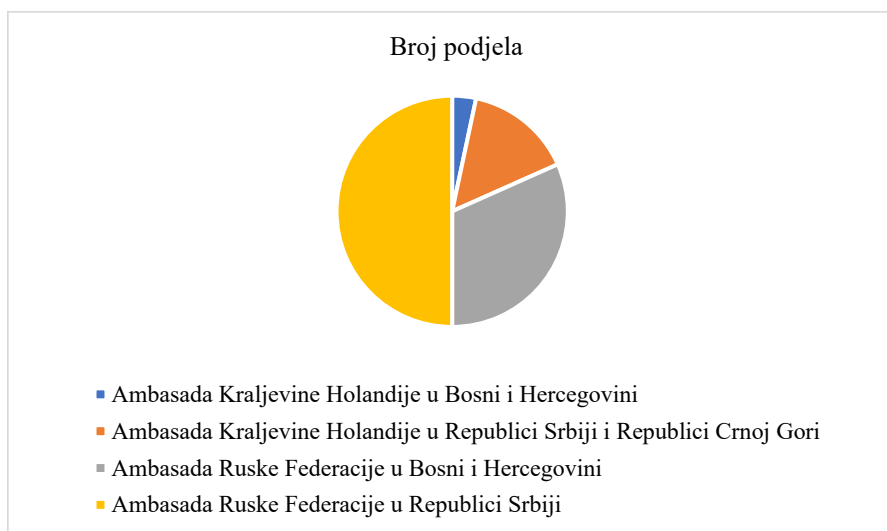

Grafikon 1: Broj objava

Sve analizirane objave su ostvarile ukupno (486) lajkova, (60) podjela i (31) komentar. Najviše lajkova (158) imala je stranica Ambasade Kraljevine Holandije u Srbiji i Crnoj Gori, a najmanje lajkova (88) imala je Ambasada Kraljevine Holandije u Bosni i Hercegovini. Najviše komentara (16) imala je stranica Ambasade Ruske Federacije u Bosni i Hercegovini, a najmanje komentara (četiri) imala je Ambasada Kraljevine Holandije u Bosni i Hercegovini. Najviše podjela (30) imala je stranica Ambasade Ruske Federacije u Republici Srbiji, a najmanje podjela (dvije) imala je Ambasada stranice Holandije u Bosni i Hercegovini.

Grafikon 2: Broj reakcija

Grafikon 3: Broj podjela

Broj komentara

- Ambasada Kraljevine Holandije u Bosni i Hercegovini
- Ambasada Kraljevine Holandije u Republici Srbiji i Republici Crnoj Gori
- Ambasada Ruske Federacije u Bosni i Hercegovini
- Ambasada Ruske Federacije u Republici Srbiji

Grafikon 4: Broj komentara

Ambasada Ruske Federacije u Bosni i Hercegovini imala je ukupno 106 reakcija (88 lajkova, šest srca, jedan emotikon koji se smije, jedan emotikon koji označava šok ili iznenađenje i deset emotikona koji označavaju brigu). Analizirane objave su ostvarile 16 komentara i 19 podjela. Objava koja je imala najviše reakcija (16) je objava od 5.12.2023. godine koja se odnosila na prisustvovanje ambasadora Ruske Federacije u Bosni i Hercegovini svečanom koncertu „Trenuci ruskih godišnjih doba“ u Istočnom Sarajevu. Najviše komentara imala je objava od 7.12.2023. godine koja se odnosila na zvaničnu izjavu Ambasade Ruske Federacije o održanoj sjednici Upravnog odbora Vijeća za implementaciju (Dejtonskog) mirovnog sporazuma. Komentari su bili negativnog sadržaja i odnosili su se na prepirku između pratilaca stranice o ruskom uticaju u BiH.

Najviše podjela (tri) imale su objava od 30.11.2023. godine koja se odnosila na govor ministra inostranih poslova Ruske Federacije, Sergeja Lavrova, tokom sastanka Ministarskog savjeta OEBS-a koji je održan u Skoplju i objava od 29.11.2023. godine koja se odnosila na izjavu zvanične predstavnice Ministarstva inostranih poslova Ruske Federacije, Marije Zaharove, o rezultatima turneje Generalnog sekretara NATO-a Jensa Stoltenberga po Balkanu.

Objave su bile napisane na BHS (tri na ćirilici i 12 na latinici) i ruskom jezikom. Administrator ili administratorica stranice nije odgovarala na komentare. Ukupno 10 objava se odnosilo na sadržaj relevantan za Rusku Federaciju (npr. 30 godina od usvajanja grba Ruske Federacije, revija ruskog filma, koncert ru-

ske muzike, Velika bitka za Moskvu itd), dok se pet objava odnosilo na političke i sigurnosne prilike u Bosni i Hercegovini. U analiziranom periodu objave se nisu odnosile na žene, ženska prava, rodno zasnovano nasilje ili kampanju „16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja“.

Ambasada Ruske Federacije u Republici Srbiji imala je četiri objave koje su ostvarile 134 reakcije (113 lajkova, 12 emotikona koji označavaju brigu, jedan emotikon koji označava šok ili iznenađenje i osam srca), pet komentara i 30 podjela. Najviše reakcija (52), komentara (tri) i podjela (11) imala je objava od 6.12.2023. godine koja se odnosila na komentare ambasadora Ruske Federacije u Republici Srbiji na komentare ambasadora Sjedinjenih Američkih Država u Republici Srbiji. Ostale objave tematski su se odnosile na brifing portparolke, Marije Zaharove, o kršenju biračkog prava Srba na Kosovu, sastanak ambasadora Ruske Federaciji sa Ministrom privrede Republike Srbije, prijem kod ambasadora predstavnika Esport Saveza Srbije (ESSS). Analizirane objave su pisane na srpskom i ruskom jeziku. Objave se nisu odnosile na rodno zasnovano nasilje niti na kampanju „16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja“. Sve četiri analizirane objave su se odnosile na društveno-političke prilike u Republici Srbiji, odnosno lokalni kontekst, za razliku od objava Ambasade Ruske Federacije u Bosni i Hercegovini u kojima je fokus bio na ruskoj politici i promovisanju ruske kulture.

Ambasada Kraljevine Holandije u Bosni i Hercegovini imala je četiri objave koje su ostvarile 88 reakcija (79 lajkova i devet srca), četiri komentara i dvije podjele. Najviše reakcija (54) imala je objava od 4.12.2023. godine koja se odnosila na Diplomatski zimski bazar (humanitarni događaj koji se održava u Sarajevu). Ujedno, navedena objava je imala i najviše komentara, četiri, kao i najviše podjela, dvije. Najmanje lajkova, sedam imala je objava od 1.12.2023. godine koja se takođe odnosila na Diplomatski zimski bazar. Od ukupno četiri objave dvije su se odnosile na Diplomatski zimski bazar i učešće Ambasade Kraljevine Holandije na navedenoj manifestaciji. Ostale objave tematski su se odnosile na finale Nagrade za inovacije mladih (engl. *Youth Innovation Award–YIA*) i čestitku povodom Dana nezavisnosti Bosne i Hercegovine. Objave se nisu odnosile ni na rodno zasnovano nasilje niti na kampanju „16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja“. Sve objave su pisane na engleskom jeziku, bez prevoda na BHS. Administrator ili administratorka stranice je odgovorila sa zahvalom na jedan komentar koji se odnosio na pohvale povodom učešća na Diplomatskom zimskom bazaru.

Ambasada Kraljevine Holandije u Republici Srbiji i Crnoj Gori imala je (31) objavu, koje su ostvarile 158 reakcije (134 lajka, 21 srce i tri emotikona koji označavaju brigu), šest komentara i devet podjela. Najviše reakcija (27) imala je objava od 29.11.2023. godine koja se odnosila na podršku festivalima koji se održavaju u decembru 2023. godine (Međunarodni festivalu kvir filma Merlinka i Festival posvećen Evropskoj književnoj nagradi). Najviše komentara (po dva) imale su objava od 5.12.2023. godine koja se odnosila na murale o izuzetnim žene Srbije koji su kreirani u okviru projekta Izuzetne žene Srbije i objava od 7.12.2023. godine koja se odnosila na istu temu, tačnije na murale deset žena Srbije koje su predstavljeni u nekoliko gradova u Srbiji (od Tutina, Beograda, Kragujevca do Novog Sada). Najviše podjela, odnosno dvije podjele imala je objava od 27.11.2023. godine koja se odnosila na Merlinka festival. Od ukupno 31 objave na rodno zasnovano nasilje i/ili kampanju „16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja“ odnosilo se 16 objava.

U objavama su korišteni emodžiji i heštegovi #16DaysofActivism #orangedtheworld, #NLAGainstGBV. Objave su pratili adekvatni vizuali, kao što su poster i infografike napravljeni u svrhe kampanje „16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja“ (npr. poster narandžaste boje sa heštegom #OrangeTheWorld i porukama Take action ili Gender Equality is Non-negotiable).

Objava od 10.12.2023. godine koja se odnosila na 75. godišnjicu Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, ali i rodno zasnovano nasilje imala je samo jedan lajk, nijedan komentar i nijednu podjelu. Objava od 8.12.2023. godine odnosila se na predstavljanje zamjenice šefa misije Ambasade Kraljevine Holandije u Republici Srbiji i Republici Crnoj Gori, An-Sitske Brinks (Anne-Sietske Brinks), njenu priču, ali i njenu strast prema jednakosti, feminističkoj spoljnoj politici i ljudskim pravima. Objava je pored fotografije An-Sitske Brinks, teksta o njenom životnom putu imala i njen citat o feminizmu. Pomenuta objava je ispoštovala sva pravila kvalitetne objave (prilagođen vizual temi i kontekstu, adekvatna kombinacija teksta, emodžija i heštegova), ali je ostvarila svega osam lajkova i jedan komentar.

Posebna pažnja je posvećena projektu Female Role Models (srp. *Izuzetne žene Srbije*), jer su u objavama napisane ne samo tehnički detalji o projektu, nego su i date informacije kako je izvršen odabir žena čiji će se likovi nalaziti na muralima, kako su odabrani muralisti i muralistkinje, ko je sve učestvovao u projektu, zašto murali i pristupačna umjetnost. Objave su bile i edukativnog

i informativnog karaktera, ali su i pozivale digitalnu publiku da pogleda murala u nekom od gradova u Republici Srbiji. Pored teksta o samom projektu i muralima koji su nastali kao rezultat projekta objave su sadržavale i fotografije murala izuzetnih žena Srbije koje su ostavile traga na društvo i oblasti kojima su se bavile.

Objava od 4.12.2023. godine se odnosila na temu prevencije i eliminacije dječijih brakova, tačnije na projekat „Prevencija i eliminacija dječijih brakova i ekonomsko osnaživanje Romkinja na lokalnom nivou u Srbiji“ koji je implementiran od 2021. do 2023. godine od strane nevladine organizacije Praxis Srbija, a podržan od Ambasade Kraljevine Holandije u Republici Srbiji i Republici Crnoj Gori. Na detaljan, ali strukturisan način objašnjena je ova kompleksna tema, te su opisane aktivnosti i rezultati projekta. U objavi je naveden i link za preuzimanje finalne analize projekta. Međutim, uprkos kvaliteti objave i važnosti teme, objava nije dovela do angažmana digitalne publike, odnosno ostvarila je samo šest lajkova, te nijedan komentar i nijednu podjelu.

U objavi od 3.12. 2023. godine stranica je pozivala digitalnu publiku da se pridruži razgovoru i iskaže predanost okončanju rodno zasnovanog nasilja. Objava je pored postera narandžaste boje i heštega #OrangetheWorld imala i poruku na engleskom jeziku Every Voice Counts (srp. *Svaki glas se računa*). Nažalost, i u ovom primjeru objave digitalna publika se nije angažovala i objava je imala samo dva lajka, bez podjela i komentara. Slična situacija je i sa objavom od 2.12.2023. godine u kojoj stranica poziva digitalnu publiku da prekine šutnju i podigne glas protiv rodno zasnovanog nasilja. Pomenuta objava je imala samo jedan lajk, te nijedan komentar i nijednu podjelu.

Objava od 1.12.2023. godine koja se takođe odnosila na rodno zasnovano nasilje i kampanju „16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja“ sa porukom na engleskom jeziku Education is key (srp. *Obrazovanje je ključ*) takođe nije privukla pažnju digitalne publike i ostvarila je dva lajka, bez komentara i podjela.

Stranica je dijelila linkove priloga koji se odnose na projekte koje podržava Ambasada. Jedna od takvih objava je objava od 1.12.2023. godine koja se odnosila na prilog novinarkе Ive Mirčević za Euronews Serbia o projektu Izuzetne žene Srbije. Ujedno, to je jedna od rijetkih objava koja je bila napisana na srpskom jeziku. U objavi od 25.11.2023. godine Ambasada je za naslovnu fotografiju stranice postavila vizual na kojem se nalazila žena čije se lice ne vidi

i koja ima podignut dlan. U visini dlana nalazio se tekst na engleskom jeziku *What do you do to end gender-based violence?* (srp. *Šta radite da okončate rodno zasnovano nasilje?*). Stranica Ambasade Kraljevine Holandije u Republici Srbiji i Republici Crnoj Gori je na adekvatan način obilježila početak, trajanje i kraj kampanje „16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja“, ali objave nisu naišle na angažman digitalne publike.

Od 31 objave samo jedna objava je bila napisana na engleskom i srpskom jeziku, sedam objava samo na srpskom jeziku, a ostatak objava, odnosno 23 objave na engleskom jeziku. Nepisano je pravilo da Fejsbuk stranice ambasada treba da imaju sadržaj napisan na jeziku države domaćina ili istovremeno na jeziku države domaćina i matične države. Stranica Ambasade Kraljevine Holandije u Republici Srbiji i Republici Crnoj Gori je vođena veoma profesionalno i u skladu sa principima i pravilima komunikacije na društvenim mrežama, pa se postavlja pitanje zašto nije ispoštovano i pravilo o jeziku na kojem je napisan sadržaj, odnosno objave. Ovim pitanjem se nismo bavile u radu, ali svakako otvara prostor za dalja razmatranja i promišljanja da li stranica dominantno koristi engleski jezik jer se stranica odnosi na Republiku Srbiju i Crnu Goru sa namjerom da se izbjegne potencijalni konflikt na temu srpskog i crnogorskog jezika ili je objašnjenje mnogo jednostavnije npr. da je osoba koja vodi stranicu stranac ili strankinja koji ili koja ne poznaje dovoljno dobro lokalne jezike, pa se engleski činio kao najbolje rješenje za komunikaciju sa digitalnom publikom i sa aspekta jezičke inkluzije.

5. Diskusija

Proučavanje digitalne diplomatije, diplomatije zasnovane na društvenim mrežama ili generalno primjene društvenih mreža u diplomatiji i politici je još uvijek nedovoljno istraženo područje iako se o ovaj temi govori deceniju i više unazad (Criado et al., 2013; Huang, 2020; Hocking & Melissen, 2015; Spry, 2019; Hedling, 2020; Sevin & Manor, 2019).

Na osnovu dobijenih rezultata stiče se dojam da tri od četiri analizirane ambasade nisu svjesne potencijala digitalnih alata i društvenih mreža, kao ni činjenice da „diplomacija ulazi u novu fazu digitalne transformacije: u onu koju nazivamo hibridnom diplomatijom, u kojoj se očekuje da se fizički i virtuelni angažmani integrišu, dopune i međusobno osnažuju“ (Bjola & Manor, 2022: 471). Istraživanja ukazuju i predviđaju da će jedna od tema o kojoj će se u

bliskoj budućnosti više istraživati i govoriti je uloga vještačke inteligencije u diplomatiji (Sevin & Eken, 2024), pa se postavlja pitanje kako će se tri od četiti analizirane ambasade prilagoditi na sve ono što slijedi.

Društvene mreže, kao i digitalna diplomatija mogu biti koristan alat i kanal, ali samo kada se intersekcija tehnologije i diplomatije shvati na pravi način, odnosno kada se iskoriste prednosti i prilike digitalnog doba, te kada se znaju predvidjeti, preduprjediti ili eventualno sanirati svi negativni aspekti koje komuniciranje u virtualnoj sferi nosi sa sobom.

Zastupljenost teme rodne (ne)ravnopravnosti i kampanje „16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja“, odnosno odsustvo iste pokazatelj je društveno-političkih prioriteta koje analizirane ambasade postavljaju. Rodna ravnopravnost je preduslov kako za društveni, tako i za ekonomski razvoj države, tako da je bilo za očekivati da pomenutoj temi ambasade posvete pažnju.

Zanimljiv je različit pristup Ambasade Kraljevine Holandije u Republici Srbiji i Crnoj Gori i Ambasade Kraljevine Holandije u Bosni i Hercegovini kada je riječ o rodnoj ravnopravnosti uprkos činjenici da je Kraljevina Holandija usvojila feminističku spoljnu politiku i da je jednakost sadržana i utemeljena u Ustavu Kraljevine Holandije. Takođe, Kraljevina Holandija ima „relativno jaku istoriju politika koje podržavaju rodnu ravnopravnost na međunarodnom planu“ (Zwinkels, 2023: 4). Kraljevina Holandija podržava projekte koji su fokusirani na rodnu ravnopravnost, kako u Republici Srbiji i Republici Crnoj Gori, tako i u Bosni i Hercegovini, pa se postavlja pitanje zbog čega postoji razlika u digitalnim diskursima ambasada Kraljevine Holandije u gore pomenutim državama, kao i različita interpretacija i primjena feminističke spoljne politike. Postavlja se pitanje da li sadržaj zvanične stranice ambasada na Fejsbuku zavisi od stavova ambasadora ili ambasadorke, službenika ili službenice koja je zadužena za komunikaciju, društveno-političkih prilika države domaćina ili nekih drugih nepoznatih faktora. Pronalaženje odgovora na navedeno pitanje koliko god bilo interesantno nije predviđeno ovim istraživanjem, jer je bilo za očekivati i pretpostaviti da „vlada i ministarstvo spoljnih poslova interno moraju reflektovati ono što zagovaraju eksterno“ (Zwinkels, 2023: 14), te je u toj mjeri razlika u sadržaju stranica ambasada Kraljevine Holandije u različitim državama domaćinima iznenađujuća.

6. Zaključak

Cilj istraživanja je bio da utvrdimo na koji način ambasade Ruske Federacije i Kraljevine Holandije u Bosni i Hercegovini i Republici Srbiji koriste društvenu mrežu Fejsbuk kao platformu za promovisanje spoljno-političkih ciljeva, odnosno da utvrdimo da li postoje razlike u digitalnim diskursima Ruske Federacije i Kraljevine Holandije u dvjema državama domaćinima (Bosni i Hercegovini i Republici Srbiji). Ujedno, cilj je bio da se utvrdi da li u analiziranim objavama ambasade pozicioniraju rodnu ravnopravnost, ženska prava, rodno zasnovano nasilje i kampanju „16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja“ kao važne teme ili ne.

Odabrane ambasade su prisutne na društvenoj mreži Fejsbuk, ali postoje razlike u kvantitetu i kvalitetu objavljenog sadržaja. Najviše objava, ali i najviše kvalitetnog sadržaja kreiranog u skladu sa pravilima komunikacije na društvenim mrežama imala je Ambasada Kraljevine Holandije u Republici Srbiji i Republici Crnoj Gori. Dvije od četiri analizirane Fejsbuk stranice imale su po četiri objave, tako da se i ne može govoriti o dubljoj analizi njihovog digitalnog prisustva, kao ni angažmana njihove digitalne publike. Sve četiri analizirane ambasade imaju specifične digitalne diskurse. Primjer koji ilustruje navedenu tvrdnju je da Ambasada Holandije u Bosni i Hercegovini nije imala nijednu objavu o rodnoj ravnopravnosti, rodno zasnovanom nasilju ili kampanji „16 dana aktivizma“ dok je Ambasada Kraljevine Holandije u Republici Srbiji i Republici Crnoj Gori imala 16 objava na pomenute teme. Rezultat istraživanja je iznenađujući kada se uzme u obzir da je Kraljevina Holandija jedna od država koja predvode borbu protiv rodno zasnovanog nasilja na globalnom nivou, te da je Kraljevina Holandija jedna od država koja je usvojila feminističku spoljnu politiku i time dodatno stavila akcenat na pitanje prevencije i eliminacije rodno zasnovanog nasilja.

Od četiri analizirane ambasade samo je Ambasada Kraljevine Holandije u Republici Srbiji i Republici Crnoj Gori imala sadržaje koji se odnose na pitanja rodne ravnopravnosti, tačnije pitanja rodno zasnovanog nasilja. Pomenuta ambasada je jedina od analiziranih ambasada digitalno obilježila kampanju „16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja“ od početka do kraja. Ostale tri analizirane ambasade nisu posvetile pažnju rodno zasnovanom nasilju kao društvenom problemu, niti su imale sadržaj koji bi se doticao rodne ravnopravnosti u bilo kom kontekstu. Iako su društvene mreže sastavni dio naših privat-

nih i profesionalnih života, sve njihove prednosti u kontekstu spoljne politike i diplomatije nisu dovoljno prepoznate. Neosporno je da se „društvene mreže koriste za prevazilaženje ograničenja tradicionalne diplomatije i za upravljanje imidžom države“ (Manor, 2016: 1), ali da još uvijek brojni akteri i akterice (prvenstveno ministarstva spoljnih poslova) „ne uspijevaju da sarađuju sa nedržavnim akterima ili da koriste društvene mreže kao izvor informacija za kreatore i kreatorke politika“ (Manor, 2016: 1). Put od spoznaje koje sve mogućnosti nosi sa sobom digitalna ili hibridna diplomatija do potpune primjene novostečenih digitalnih vještina je dug i kompleksan, što će u konačnici dovesti do toga da će se većina diplomata i diplomatkinja locirati negdje na sredini, odnosno između ova dva pristupa (Bjola & Manor, 2022: 472).

Nadamo se da će ovo istraživanje poslužiti kao inspiracija za dalja istraživanja iz oblasti digitalne diplomatije, ali i da će ohrabriti diplomate i diplomatkinje da koriste društvene mreže sistematično, planski i kontinuirano kako bi artikulirali i prenijeli jasnu poruku (digitalnoj) publici, te kako bi digitalnu publiku podstakli da aktivno učestvuju, odnosno reaguju na kreirani digitalni sadržaj.

Literatura

Ambasada Kraljevine Holandije u Bosni i Hercegovini

https://www.facebook.com/dutchembassybosniaherzegovina/?locale=sr_RS

Ambasada Kraljevine Holandije u Republici Srbiji i Republici Crnoj Gori

https://www.facebook.com/NLEmbassySerbiaMontenegro/?locale=sr_RS

Ambasada Ruske Federacije u Bosni i Hercegovini

https://www.facebook.com/rusembbih/?locale=hr_HR

Ambasada Ruske Federacije u Republici Srbiji

https://www.facebook.com/RusEmbassySerbia/?locale=sr_RS

Aggestam, K., & Duncombe, C. (2023). Introduction: Advancing a New Research Agenda on Digital Disruption in Diplomacy. *The Hague Journal of Diplomacy*, 19(1), 1-16.

Bjola, C. (2022). Digital Diplomacy as World Disclosure: The Case of the COVID-19 Pandemic. *Place Branding and Public Diplomacy*, 18, 22-25.

Bjola, C., & Coplen, M. (2023). *Digital Diplomacy in the Time of the Coronavirus Pandemic: Lessons and Recommendations*. In: Hare, P.W., Manfredi-Sánchez, J.L., Weisbrode, K. (eds) *The Palgrave Handbook of Diplomatic*

- Reform and Innovation. *Studies in Diplomacy and International Relations*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Bjola, C., & Holmes, M. (Ed) (2015). *Digital Diplomacy: Theory and Practice*. Abingdon and New York: Routledge.
- Bjola, C. & Manor, I. (2024). *The Oxford Handbook of Digital Diplomacy*. Oxford: Oxford University Press.
- Bjola, C., & Manor, I. (2022). The rise of hybrid diplomacy: from digital adaptation to digital adoption. *International Affairs*. 98: 2,471-491.
- Chamusco, B. (2017). If He Beats You, It Means He Loves You: Domestic Violence and Women's Rights in Russia. *International Immersion Program Papers*, 44. http://chicagounbound.uchicago.edu/international_immersion_program_papers/44
- Constantinou, C.M. et. al. (2016). *The SAGE Handbook of Diplomacy*. London: SAGE.
- Cornut, J. (2022). Emotional Practices and How We Can Trace Them: Diplomats, Emojis, and Multilateral Negotiations at the UNHRC. *International Studies Quarterly*, 66 (3) sqac048.
- Criado, J.I., et.al. (2013). Government innovation through social media. *Government Information Quarterly*, 30(4), 319–326.
- Der Derian, J. (1987). Mediating Estrangement: A Theory for Diplomacy. *Review of International Studies*, 13(2),91-110.
- Di Martino, L.(2020). *Conceptualising public diplomacy listening on social media*. Place Brand Public Diplomacy. 16, 131–142.
- Dizard, W. (2001). *Digital Diplomacy: U.S. Foreign Policy in the Information Age*. Westport, CT: Praeger.
- Donovan, O. (2024). Gendering Zoom Diplomacy: Women's Participation in Digital Diplomacy. *International Studies Perspectives*, 00, 1-19.
- Duncombe, C. (2019). Digital Diplomacy: Emotion and Identity in the Public Realm. *The Hague Journal of Diplomacy*, 14,102-116.
- EIGE. (2023). *Gender Equality Index 2023. Towards a green transition in transport and energy*, Publications Office of the European Union.
- Hayden, C. (2018). *Digital Diplomacy*. In: Martel, G. (Ed). *The Encyclopedia of Diplomacy*. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons.

- Hedling, E. (2023). Emotional labour in digital diplomacy: perceptions and challenges for European diplomats. *Emotions and Society*, 5(1), 29-47.
- Hocking, B., & Melissen, J. (2015). *Digital Diplomacy in the Digital Age*. Den Haag: Clingendael.
- Hsieh, H.-F., & Shannon, S.E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277-1288.
- Huang, E. (2020). Facebook Not Statebook: Defining SNS Diplomacy with Four Modes of Online Diplomatic Participation. *International Journal of Communication*, 14, 3885-3902.
- Huxley, A. (2014). *Discovering Digital Diplomacy: The Case of Mediatization in the Ministry for Foreign Affairs of Finland*. Uppsala: Uppsala Universitet.
- IOB (2021). IOB Evaluation Gender mainstreaming in the Dutch Ministry of Foreign Affairs Beyond 'add women and stir?'. https://english.iob-evaluatie.nl/binaries/iob-evaluatie-eng/documenten/evaluations/2021/06/27/gender-mainstreaming-in-the-dutch-ministry-of-foreignaffairs/IOB_Report_Gender_mainstreaming_in_the_Dutch_Ministry_of_Foreign_Affairs_20210627.pdf
- Jönsson, C., & Hall, M. (2003). Communication: An Essential Aspect of Diplomacy. *International Studies Perspectives*, 4(2), 195-210.
- Kurbalija, J. & Höne, K. (2021). The Era of Digital Foreign Policy: Comprehensive Approaches to Digitalisation. *Política Internacional*, 7-20. <https://www.adp.edu.pe/uploads/seccion/30-12-21-2141180071.pdf>
- Manić, Ž. (2017). *Analiza sadržaja u sociologiji*. Beograd: Čigoja štampa.
- Manor, I. (2019). *The Digitalization of Public Diplomacy*. London: Palgrave Macmillan.
- Manor, I. (2016). *Are we there yet: have MFAs realized the potential of digital diplomacy? Results from a cross-national comparison*. Leiden: Brill.
- Melissen, J. (ed). (2005). *The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Melissen, J. & V. de Keulenaar, E. (2017). *The Case for Critical Diplomacy*. Working Paper. Project Diplomacy in the 21st Century. Berlin: The German Institute for International and Security Affairs (SWP).
- Murray, S., et. al. (2011). The Present and Future of Diplomacy and Diplomatic Studies. *International Studies Review*, 13, 709-728.
- OCHA (2024). April 2024 Monthly Report.

- https://fts.unocha.org/sites/default/files/reports/FTS%20Monthly%20Report_April%202024.pdf
- OECD (2022). *Gender Equality and the Empowerment of Women and Girls: DAC Guidance for Development Partners*. Paris: OECD Publishing.
- Pamment, J. (2014). The Mediatization of Diplomacy. *The Hague Journal of Diplomacy*. 9, 253-280.
- Pamment, J. et al. (2024). The 'Logics' of Public Diplomacy: In Search of What Unites a Multidisciplinary Research Field. *The Hague Journal of Diplomacy* 19, 49-83.
- Pimentel, P. & Panke, L. (2020). Diplomatic discourses: are they an object of Political Communication research?. *Intercom Revista Brasileira de Ciências da Comunicação*, 43. 53-71.
- Rawnsley, G. (1995). *Media diplomacy: Monitored broadcasts and foreign policy*. Leicester: Center for the Study of Diplomacy, University of Leicester.
- Riffe, D. et. al. (2005). *Analyzing Media Messages: Using Quantitative Content Analysis in Research*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Sevin, E. & Eken, M. (2024). Yet another turn? prioritizing the needs of diplomacy over the capabilities of generative AI. *Place Branding*.
- Sevin, E., & Manor, I. (2019). From Embassy Ties to Twitter Links: Comparing Offline and Online Diplomatic Networks. *Policy & Internet*, Vol. 9999, No. 9999, 1-20.
- Sharp, P. (1999). For diplomacy: Representation and the study of international relations. *International Studies Review*, 1(1), 33-57.
- Snow, N. & Cull, J.N. (2020). *Routledge Handbook of Public Diplomacy*. New York: Routledge.
- Spry, D. (2019). Facebook diplomacy: a data-driven, user-focused approach to Facebook use by diplomatic missions. *Media International Australia*, 00(0), 1-19.
- Statista (2024). <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>
- Stark, L., et. al. (2021). Gender-based violence against adolescent girls in humanitarian settings: a review of the evidence. *Lancet Child Adolesc Health*, 5: 210–222.

- Strauß, N., et al. (2015). Digital diplomacy in GCC countries: Strategic communication of Western embassies on Twitter, *Government Information Quarterly*, 32(4), 369–379.
- Šušnjić, Đ. (1973). *Kritika sociološke metode*. Niš: Gradina.
- Zwinkels, K. (2023). *The Emergence of a Dutch Feminist Foreign Policy: On a Co-construction of a New Policy Framework*. Utrecht: Utrecht University.
- Weber, R.P.(1990). *Basic Content Analysis*.Newbury Park: SAGE.
- WEF (2024). *The Global Gender Gap Report 2024*. https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2024.pdf
- WEF (2023). *The Global Gender Gap Report 2023*. https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2023.pdf

Smiljana Milinkov

Univerzitet u Novom Sadu – Filozofski fakultet

Draga Gajić

Univerzitet u Novom Sadu – Filozofski fakultet

DIPLOMATIC PARTICIPATION ON FACEBOOK PAGES OF THE EMBASSIES OF THE KINGDOM OF THE NETHERLANDS AND THE RUSSIAN FEDERATION IN BOSNIA AND HERZEGOVINA AND THE REPUBLIC OF SERBIA IN THE CAMPAIGN 16 DAYS OF ACTIVISM AGAINST GENDER-BASED VIOLENCE

Summary: *Diplomacy has faced numerous challenges and transformations in the last ten years, especially during the coronavirus pandemic. Even outside academic circles, terms such as digital diplomacy, virtual diplomacy, cyber diplomacy, e-diplomacy, hybrid diplomacy, and Zoom diplomacy can be read or heard more often. The goal of the research is to determine how the embassies of the Russian Federation and the Kingdom of the Netherlands (in Bosnia and Herzegovina and the Republic of Serbia) use the social network Facebook as a platform for promoting their own foreign policy goals, but also topics such as gender equality and the fight against gender-based violence. Quantitative-qualitative content analysis was used as a research method. A total of 54 posts that were published on the official Facebook pages of the embassies from November 25, 2023 until December 10, 2023 during the global campaign, 16 Days of Activism against Gender-based Violence were analyzed. The Embassy of the Kingdom of the Netherlands in the Republic of Serbia and the Republic of Montenegro had the most posts (31), and the Embassy of the Kingdom of the Netherlands in Bosnia and Herzegovina and the Embassy of the Russian Federation in the Republic of Serbia had the fewest posts (each had four). The Embassy of the Kingdom of the Netherlands in the Republic of Serbia and the Republic of Montenegro had the most posts about the campaign 16 Days of Activism against Gender-based Violence. The other analyzed embassies did not have any posts related to gender-based violence or the campaign 16 Days of Activism against Gender-based Violence.*

Keywords: *digital diplomacy, the Kingdom of the Netherlands, the Russian Federation, Republic of Serbia, Bosnia and Herzegovina, gender-based violence, campaign 16 Days of Activism against Gender-based Violence.*